

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 115
טבת תשע"ז

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

פחות מג' טפחים, ודינם כסתום לגבי הלכות מחיצה ע"י דין לבדו, אלא שבלחי יש דין שלא עושים פתח בדבר שאינו שלם, כגון קיר שאבן נכנסת ואבן יוצאת, או קרש שיש בו בליטות מעין (משנ"ב סי' שס"ג ס"ק ק"ג ושעה"צ ס"ק י"ט). ואמנם עיקר דין זה שנוי במחלוקת אחרונים כמו שהביא המשנ"ב שם, מ"מ נוקטים להחמיר שלא לעשות לחי בדבר שאינו שלם וישר, ולכן יש להחליף את המשטח הזה, או להוסיף עליו, לחי שלם וישר. אבל המשטח השני שהיה במקום הנ"ל בצד השני של העמוד, היה בצורה אחרת, שם העמידו את המשטח בצורה שהקרשים עומדים, (ניכר מעט בתמונה בין הרווחים), ובצורה כזו לכאורה אין את הנידון של פתחי שימאי, כיון שהקרשים הם שלמים לכל הגובה, והאחראי חשב שבלחי הזה הוא ייצא

לחי ממשטח שיש בו רווחים

בסדר. אבל כאן אמר הבדוק, שזה יכול להיות עוד יותר גרוע. הוא הוציא את המכשיר של מדידת החוט (הבקבוק והשרשרת) ומדד, וראה שהחוט נמצא בקצה של אחד הקרשים, ויתכן מאוד הוא נמצא מעל הרווח שבין הקרשים. והנה אם החוט עובר מעל הרווח, יש בעיה חמורה מאוד שאין כאן לחי כלל, כי אמנם מצד הלכות מחיצה הוא נידון כסתום מדין לבדו, מ"מ היינו רק הלכה שלא מתחשבים ברווח הזה, אבל לגבי צוה"פ אנו צריכים שיהיה קנה ממש, שיהיה המשקוף על גביו, ולענין זה לא יועיל הלבד. וא"כ כאשר הלחי ממשטח עומד, מבחינה מסוימת הוא יכול להיות יותר טוב, באופן שהחוט יעבור מעל אחד הקרשים כמש, אבל הוא יכול להיות יותר גרוע, אם יהיה באופן שהחוט נמצא מעל הרווח, שאז הוא פסול ממש. לכן אי אפשר להשתמש בצורה כזו לחי, כיון שקשה לכונן את החוט ויתכן שיהיה פסול, ובפרט שברדך כלל לחי כזה אינו מחובר לגמרי, והוא יכול לזוז מעט, וא"כ גם אם יכוונו אותו בהתחלה, יתכן שאח"כ יזוז מעט באופן שלא ירגישו והוא יפסל. הפתרון הראשוני לתקן במקרים אלו, להוסיף עוד קרש שלם וישר ברוחב הראוי (300 ס"מ), ולהצמיד אותו על המשטח. בצורה כזו קל לחבר אותו, וגם הוא רחוק מעט מהעמוד [למקרים שהעמוד קצת נוטה].

משטח ללא רווחים, ושיעור אורך המשטח

יש להוסיף נקודה חשובה, שיש כמה סוגים של משטחים, בצורות ובגדלים שונים. א. יש מעט משטחים שכל החלק העליון שלהם מלא בקרשים צפופים, ואז אין את החסרון של פתחי שימאי הנ"ל, מ"מ הם רחבים מאוד, וגם ע"ז כתב החזו"א (בסי' ע' ס"ק י"ח בהערה) שאם הלחי רחב מהחוט כלפי פנים ג' או ד' טפחים, אפשר דהוי פתחי שימאי, וכן מקובל להקפיד. לכן צריך להעמידו באופן שהחוט יהיה על ג' טפחים הראשונים שלו.

מחיצה ממשטחים ארוכים, והשלמה בנקודות המנוכים

ב. הרבה מהמשטחים המצויים אין בהם שיעור מספיק, דהיינו אורך מטר כשיעור י' טפחים לשיעור חזו"א, ובחלק מהמשטחים יש רק צד אחד שהאורך הוא מטר אבל ברוחב אין שיעור. ולכן גם כאשר משתמשים בהם למחיצה, צריך לבדוק שיש בהם אורך מטר, ולהעמידם בצורה הנכונה. בשבוע שעבר היו הבדוקים באחת הישיבות שעשו מחיצה ארוכה, שכולה ממשטחים מחוברים זה לזה. העירוב הוא נעשה ע"י יודע הלכה, ואכן משטחים אלו היו כמובן בגובה מטר, ובמשטחים הקטנים הוסיפו מעליהם, כדי שיהא בהם שיעור מחיצה כהלכה.

נמשכים השיעורים ברחבי הארץ, והסיוע לעירובים שכונתיים

בס"ד נמשכים השיעורים בעניני עירובין ברחבי הארץ, בין במקומות שעוסקים בלימוד הלכות עירובין וסוגיותיהם, ובין במקומות שלא עסקו כלל בהלכות, ואפילו נערים צעירים שהשתתפו בשיעורים, ציינו שהרגישו מרותקים והבינו גם את הלימוד ההלכתי. לפני שבוע התקיים שיעור בעיר אלעד, בהשתתפות עשרות אברכים ונערים מתושבי המקום. ובשבוע זה בעז"ה בקהילת דושינסקי בירושלים. השיעורים מלווים בתמונות מהעירובים שנבדקו ברחבי הארץ, והן מלמדות וממחישות את צורת עשיית העירובים בזמנינו, עם ההלכות הרבות הכרוכות בכל פרט, בשלימות כל חוט, ואפילו בצורת קשירת החוט, שלא יהא מן הצד, שלא יתנדנד ברוח, ששינוי קטן יכול לפסול עירוב של מושב או עיר שלימה ח"ו. דברי המשנה (הגיגה

דף י.) שהלכות שבת הרי הם כהררים הללוים בשערה, מקבלים משמעות חדשה (מושאלת), בכל עיר יש אלפי אנשים שמטללים דברים שבת, וההבדל אם הם עושים דבר המותר, או ח"ו דבר האסור, הכל תלוי בחוט הדק הזה המקיף את העיר, מעמוד לעמוד. אם החוט כשר לצורת הפתח, זה מותר [בהשלמת כל פרטי ההלכה], ואם החוט קרוע או שאינו קשור בצורה כשרה, הוא רק חוט ולא צורת הפתח, ואינו מתיר את הטלטול, ומי יודע כמה אלפי איסורים כרוכים בו.

יחד עם המחשת הדברים הבעייתיים ממקומות שלא נבדקו כראוי, לומדים בשיעור גם את המעלות הגדולות של העירובים השכונתיים הנעשים בזמנינו בשכונות החרדיות, כל מקום מוסיף לפתור עוד בעיות, בעשיית לחיים, והוצאת שטחי קוצים, שכירות מגוים ומומרים, והיקף ג' מחיצות לבטל דין רשות הרבים, ועוד. ואכן חשוב להזורז ולעורר, לסייע בהקמת עירובים שכונתיים במקומות שעדיין לא נעשו, ולשפר את העירובים שכבר נעשו, שבמקרים רבים הם זקוקים לסיוע נוסף.

בדיקת עירובים ברחבי הארץ

בחודש זה יצאו שנים מהצוות של מוקד העירוב לדרום, לבדוק כיצד לעשות עירוב מהודר למקום מסוים, לאחר שאחד הת"ח שבמקום ציין שהעירוב אינו במצב טוב. הבדוקים הגיעו ופנו קודם לבדוק את העירוב הקיים, האם אפשר לשפר אותו כמות שהוא, ע"י תיקונים בחלקים קטנים, או שמא צריך לעשותו מחדש לגמרי. במהלך הבדיקה הם ציינו כמה דברים שאי אפשר להמתין איתם עד שיתכננו ויעשו עירוב חדש, אלא צריך לתקנם באופן מידי בשבוע זה, שלפחות יהיה עירוב מינימלי. לאחר הסיכום, ציין הבדוק רשימה מפורטת של הדברים הנצרכים לתקן מיד בשבוע זה, ואת ההשקעה הנדרשת כדי להגיע למצב טוב.

בין הדברים שהיו שם, היה צורת הפתח אחת שקשרו אותה לעמוד ברזל של גגון פשוט. כמובן שבמקרה כזה החוט נקשר מסביב לעמוד ולא מעליו [כיון שמעליו יושב הגג], וא"כ הוא מן הצד, ואינו כשר, אלא צריך להעמיד מתחתיו לחי. במקום הזה העמידו לחי ממשטח של סחורות (רפסודה), שכידוע הוא בנוי מקרשים שיש רווח ביניהם.

שתי אפשרויות בהעמדת משטח לחי, ודיניהם

והנה בעמוד הזה היו שני משטחים, בשביל שתי צורות הפתח שבשני הצדדים, כלומר צוה"פ אחת עד העמוד, וצוה"פ שניה מהעמוד והלאה עד הקיר. המשטח של צוה"פ ראשונה, היה מונח בצורה שהקרשים שוכבים במאוזן והרווחים ג"כ במאוזן, (כפי שמופיע בתמונה). במקרה כזה הנידון הוא מצד דין פתחי שימאי, כיון שבעצם יש כאן לחי, רק שיש בו חורים שהם

עשיית השכירות מגוים ומומרים בזמנינו

בענין העירובים שיש בהם גוים ומומרים, ידוע שתקנו חז"ל שהעירוב אינו מועיל עד שישכרו את רשותם (שו"ע סי' שפ"ב ס"א). בזמנים הקדומים היו שוכרים מהמושל של העיר את כל הבתים או החצרות שבעיר, ובכך היה חל שכירות על כל בתי הגוים והמומרים (סי' שצ"א). אולם בשלושים שנה האחרונות, התחדש מצב שביטלו את סמכויות הממשל בארץ ובמספר מקומות בעולם שהדמוקרטיה התפשטה, עד כדי שאין שוטר או שר שיכול להיכנס לבית פרטי, כאשר התושב מתנגד לכך. ולכן הוראת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל משנת תשנ"ב ואילך, שהשכירות מהממשלה ומהמטרה כאן אינה מועילה ע"פ גדר ההלכה. וכן עוררו על בעיה זו גם בשו"ת שבת הלוי (ח"ח סי' צ"ז אות י"ד) ובנתיבות שבת (פל"ז הערה צ"ד) ונשאר בצ"ע. לכן כדי להתיר את העירובים בזמנינו, צריך לשכור מכל גוי ומומר בפני עצמו, דבר זה גורם שקשה לעשות עירובים כשרים במקומות שיש הרבה חילונים, משום שקשה לפנות לכל משפחה חילונית בפנ"ע, ובהרבה שכונות כאלו עשו רק היקף מחיצות כהלכה, ולא עשו שכירות, מחמת שהדבר קשה וארוך, [העירוב בזה מתיר רק כלים ועגלות ששבתו בחצר, ולא להכניס או להוציא מהבית]. אבל בשכונות חרדיות, או שיש מעט חילונים, מקפידים ומתאמצים לעשות את העירוב עם שכירות כהלכה, ושוכרים מאותם שאינם שומרי שבת, ע"י פתרונות וברעיונות מגוונים.

עירונות התושבים שלא נכנס דייר שאינו שומר שבת

אמנם גם בשכונות החרדיות צריך לפקוח עין היטב, שלא התחדש ובא בשטח העירוב דייר שאינו שומר שבת. דבר זה לא היה נצרך פעם כאשר היו שוכרים מהמושל, שהשכירות חלה בבת אחת על כל הנמצאים ועל כל החדשים (ע"י חזו"א סי' פ"ז ס"ק י"ג), אבל כעת צריך עירונות מאוד גבוהה, והאחראי לא יכול מעצמו לדעת על כל השכונה, אלא צריך שהתושבים ידעו שהם צריכים להודיע אם בא שכן חדש כזה, ושידעו למי צריך להודיע. ורק בצורה כזו אפשר להצליח להכשיר את העירוב כראוי.

דבר זה צריך לחזור ולעורר בכל שכונה, ובכל תקופה מחדש, שהתושבים יודיעו על מחללי שבת הגרים בתחום העירוב, לטובת כולנו שיהיה עירוב כשר כהלכה. [אמנם יש לציין שעובדים זרים אינם אוסרים כאשר הם גרים בתוך בית היהודי הנוקב, אלא כשי מצבים שהעובד נשאר בדירה לבד למשך השבת, או שיש לו חדר בפנ"ע, שהוא מבשל ואוכל בו לבדו. ולכן כאשר מעבירים לאחראי הודעה על עובד זר, יש לברר קודם אם הוא אוכל יחד עם בעת"ב, או בחדר לבדו, כדי שלא להטריח יותר מידי על האחראים העוסקים במצוה].

אשה שהתדררה והפסיקה לשמור שבת בצנעא

ביום חמישי התקשר למוקד העירוב אברך שגר באחת השכונות במרכז בני ברק, והודיע שהוא שמע על משפחה מחללת שבת שגרה באחד הבנינים הסמוכים אליו. שאל אותו המוקדן באיזה בנין ואיזה משפחה, אך הוא לא ידע לפרט. אמר לו המוקדן שא"כ הוא לא יכול להתחייב להודעה, אי אפשר שעל שמועה כזו, הוא יבוא עכשיו לברר על כמה בנינים אם זה נכון, אלא כיון שאתה גר שם, תברר אצל השכנים שלך אם זה נכון, ובאיזה משפחה מדובר, רק אז נוכל לטפל בענין. כעבר זמן התקשר שוב האברך, שלאחר בירור הוא מצא שמדובר באשה בודדה, שגרה בבנין פלוני [בנין אחר ממה שחשב קודם], ובתחילה היתה שומרת שבת, וכעת הדררה בשמירת המצוות, והוא שמע שהיא מחללת שבת. גם השמועה הזו לא היתה ברורה כ"כ, אבל לפחות ידענו על מה לברר. המוקדן התקשר לאחד ממכריו שהיה גר שם עד לא מזמן, והוא הודה שאכן לא שם לב להודיע עליה, אמנם הוא ציין שלא ראו אותה כלל מחללת שבת, אלא שניכר שאינה שומרת את המצוות. רח"ל.

והנה במקרה כזה האשה מוגדרת רק מחללת שבת בצנעא, ואינה מחללת בפרהסיא. ובשו"ע (סי' שפ"ה ס"ג) מבואר שרק מחללת שבת בפרהסיא היא בגדר מומר שדינו כגוי, וא"כ לא צריך בכה"ג לשכור את דירתה. אבל בשו"ע (שם ס"ב) כתוב שצדוקי [שאינו מחלל שבת בפרהסיא מחמת שמפחד מהחכמים (תוס' דף ט"ט)], אינו כמומר אבל גם אינו כישראל כשר, והוא נקרא אינו מודה בעירוב, ואין מועיל לו פת העירוב אלא צריך שיעשה ביטול רשות. ולפי"ז לכאורה"ה"ה כל מחלל שבת בצנעא היה דינו שצריך דוקא ביטול רשות, וכיון שבזמנינו קשה לקיים כל דיני ביטול רשות, וגם הוא לא יסכים לעשות זאת, ממילא הוא צריך פתרון אחר, ולא מספיק עירוב. והפתרון יהיה לשכור ממנו את רשותו, לפי מש"כ המשנ"ב (סי' ש"פ ס"ק י"ג) שאפשר לשכור גם ממי שדינו כישראל. ולפי החזו"א (סי' ס"ק ט"ו) שחולק, באמת לא יהיה פתרון. ולמעשה נחלקו בזה האחרונים. הפמ"ג (סי' שפ"ה משב"ז א) וכן בנשמת אדם (כלל ע"ה אות ח) הסתפקו ונשאלו בצ"ע. בשו"ע הרב כתב שמערב, ובערוך השולחן (שם) כתב שאינו מערב. ובחזו"א (סי' פ"ז

ס"ק י"ג) התקשה איך הועילה השכירות משר העיר [לשיטתו שאין שכירות בישראל], וכתב שלמחלל בצנעא מועיל עירוב. ובספרי זמנינו הוכיחו מרש"י והרמב"ם (חולין דף ו'). שיכול לערב. אמנם באופן שהוא מחלל מתוך כפייה, רק שמפחד לעורר מהומות במקום חרדי, בפשטות לכו"ע נחשב אינו מודה בעירוב, ולחזו"א נידון כאפיקורס, וצריך לשכור ממנו. ואכמ"ל.

וא"כ יש הרבה פוסקים שמתירים מחלל שבת בצנעא ע"י עירוב, ויש מקומות שסומכים ע"ז לכתחילה. ומ"מ בני ברק הוראת רבני העירובים להשתדל לשכור גם ממחלל בצנעא, בפרט שיש חשש שהם נכנסים בגדר של כופר שאינו מודה בעירוב, או בגדר אפיקורס. וע"ע מש"כ בזה בחוברת "פתח העירוב – קובץ חוברות" (דיני מומר, סעיפים ה-ח).

למעשה המוקד גייס את האברך המעורר, לנסות לפעול להתיר גם לעירובי המוקד בצנעא אינו יכול להיות שותף בעירוב, האברך הלך לשכן שגר בדלת הסמוכה, ושאל אם יש משהו בבנין שיהיה מוכן לפנות אליה לשכור ממנה, או לפחות להניח חפץ אצלה [שיועיל לחשש שנודנת כאפיקורס], אך השכן אמר שלא יהיה משהו מוכן לכך, כי היחסים איתה בעייתיים. ולכן בלית ברירה הכריעו להשאיר את המצב של העירוב בהסתמכות על השיטות שמתירות מחלל שבת בצנעא, ובתקוה שהמצב שלה אינו יותר גרוע.

אדם שהתחזק ודואג לעירוב בישוב

מקרה אחר היה בשבוע זה בענין השכירות. אחד הת"ח בבני ברק עמד בקשר עם אחד הצעירים ממושב בצפון רמת הגולן, ובתוך כך הוא התקדם בשמירת המצוות. השבוע שאל אותו הת"ח על ענין העירוב בישוב, והצעיר הוא סיפר שהוא דואג שיהיה עירוב בישוב. א"כ אמר הת"ח שיתקשר למוקד העירוב, שידריכו אותו מה עוד הוא צריך לעשות. הת"ח התקשר בנוכחותו, והמשיב במוקד ביקש לדבר איתו ושאל אותו איך הוא עושה את העירוב, מה מקוץ את המושב. הצעיר השיב שיש להם גדר מערכת סגורה היטב, ובשער יש כבל של עירוב (כך הוא הגדיר את חוט העירוב). והוא הוסיף שהיו כמה שנים שהכבל היה קרוע, ולפני זמן מה הוא טרח לקשור אותו מחדש, הוא העמיד רכב ועלה עליו עם מקל גבוה, עד שהגיע לקשור את החוט במקום הנכון מעל העמוד. עוד הוא אמר שלקח מצות והקנה לכולם, והניח במועדון וכתב עליו שהמצות שייכות לכולם ומותר לקחת מהם, כדי שיהיה עירוב לכולם. [מן הדין לא היה צריך לכתוב ולגלות שיכולים לקחת, אלא עשה כן ע"פ הבנת עצמו שהרי זה מטרת הפת], יש לציין שהרגשנו שהדברים יוצאים מלב בוער ונמרץ, מתמודד עם קשיים ומתקדם, אשריכם ישראל שהת"ח מקרבים, והצעירים מתקרבים ומתחזקים, ומתאמצים להעמיד עירוב כשר גם כשנמצאים בסביבה לא קלה.

בהמשך השיחה שאל הת"ח האם הוא צריך לעשות משהו בענין השכירות, האם מועיל משהו לשכור מהועד או מהשיטור, כיון שבישוב זה יש גם חילונים שאינם שומרי שבת. והנה כאמור הוראת הפוסקים שבזמנינו שאין לשיטור ולועד המקומי שום זכות וסמכות להיכנס לבית כשלהו בלי שיתעורר חשד מסוים, וממילא לא מועיל לשכור מהם. יש אנשים שהדבר נראה להם כחומרא, מחמת שרואים הרבה אנשים שלא נוהרים בזה. אבל האמת שהבעיה היא מעיקר הדין, אלא שהציבור הורגל לטלטל לפני שהיתה הבעיה, ומאז שהיא התחדשה לפני כשלושים שנה, קשה להחזיר לציבור שלא יטלטלו, והעוסקים נדחקים לעשות מה שאפשר כמ"ש בשו"ת שבת הלוי הנ"ל, מחמת שאנשים מטלטלים בלא"ה.

לכן למעשה צריך שכירות כהלכה, ומ"מ בשאלה בישוב הנ"ל נראה שאפשר להקל לו במחלל שבת בצנעא, שמועיל לו עירוב. ובכלל זה כל מי שלא יחלל שבת בפני רב גדול. שאלנו אותו האם יש בישוב אנשים שמחללים שבת בפרהסיא ואפילו בפני רב גדול. והוא אמר שכמעט כולם לא יחללו, ויתכן שיש כמה בודדים, שגם עליהם גודר קצת מסופק, א"כ אמרנו לו שיחשוב וירשום אותם אלו שנראה שהם בגדר מחללים בפרהסיא. וביקש להניח אצלם חפץ, ואז נוכל לעשות שכירות כדיו.

שאל אותו צעיר, האם הוא יכול להניח להם אבן בחצר. של אותם אנשים או שצריך חפץ מסוים. התשובה היא, שלא צריך חפץ מסוים ובכל זאת אם מניחים שלא מדעתו, אינו מועיל. כיון שהמטרה בהנחת החפץ, לקבל ממנו מקום להניח דבר, ולא החפץ הוא העיקר. א"כ צריך דוקא לקבל את רשותו.

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

ניתן לקבל את הגליון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- AB83320@GMAIL.COM